

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

УДК 342.951:351.741

Х. В. СОЛНЦЕВА,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНАХ ПОЛІЦІЇ

У статті розглядаються актуальні питання вдосконалення засобів інформаційних технологій в органах поліції в Україні як запоруки інформаційної безпеки країни зокрема та національної безпеки взагалі, вивчення та застосування успішного досвіду зарубіжних країн, таких як Велика Британія та Литва, в цілях удосконалення діяльності українських правоохоронних органів.

Ключові слова: поліція, використання засобів інформаційних технологій в органах поліції, запровадження сучасних технологій, бази даних, інформаційна безпека.

Постановка проблеми. Усі етапи розвитку соціуму будь-якої країни приводять до модернізації всіх сфер, а розвиток технологій у першу чергу вимагає від правоохоронних органів по-новому підходити навіть до виконання повсякденних обов'язків, від яких залежить безпечне існування людей. Досягнення в галузі технологій для сучасних правоохоронних органів є знахідкою: вибухове поширення доступу в Інтернет протягом останніх двох десятиліть, 3D відтворення місця злочину (пристрої, які роблять тривимірне сканування всього злочину, замінивши безліч ескізів та фотографій), натільні відеокамери, автомобільні комп'ютери, пристрої зчитування номерних знаків, технології розпізнавання обличчя і навіть мобільні консолі для читання відбитків пальців... З одного боку, повсякденні технології, такі як соціальні медіа, програмне забезпечення, апаратні засоби і комунікаційні мережі, засновані на мобільних системах, та інші додатки є великою допомогою в роботі правоохоронних органів, а з іншого – утворився абсолютно новий цифровий простір для злочинних угруповань і навіть терористичних організацій, і це потребує додаткової уваги поліції. Але соціальні медіа – це далеко не єдина технологія, яка виявляє заклопотаність з боку поліції. Насторожує: мобільні додатки-інструменти трафіку відстеження (відображається поточне місце розташування співробітників поліції), відкриті бази даних з особистою інформацією тощо.

Мета даної роботи – на основі аналізу теоретичних засад, законодавчих актів, позитивного досвіду зарубіжних країн висвітлити основні проблеми запровадження та використання сучасних технологій у діяльності поліції в Україні для подальшого вдосконалення роботи цього правоохоронного органу.

Об'єктом даного дослідження є правові норми, які регулюють суспільні відносини, що визначають діяльність поліції України, можливість впливу на них шляхом підвищення ефективності використання сучасних технологій у діяльності поліції.

Виклад основного матеріалу. В умовах реформування системи Міністерства внутрішніх справ України, функціонування Національної поліції протягом року, проведення антитерористичної операції на Сході країни, підвищення небезпеки в інших регіонах України постає необхідність вдосконалення засобів інформаційних технологій в органах поліції.

Існує ціла низка нормативно-правових актів, які регулюють діяльність державного сектору України в інноваційній сфері взагалі та правоохоронних органів зокрема, а саме: Конституція України, Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, закони України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про науко-

ву і науково-технічну діяльність», «Про інноваційну діяльність», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем», «Про авторське право і суміжні права», «Про фінансовий лізинг», «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання», «Про охорону прав на сорти рослин», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про захист від недобросовісної конкуренції», а також чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, у сфері науково-технічного співробітництва, інноваційної діяльності, трансферу технологій [1]. Особливої уваги заслуговують: План заходів з реалізації Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері на 2015–2019 роки, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 червня 2015 р. № 575-р, та Концепція реформування державної політики в інноваційній сфері, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2012 р. № 691-р.

Ураховуючи вплив інформатизації на суспільне життя, з часу проголошення 24 серпня 1991 р. державної незалежності України прийнято ряд законів та підзаконних нормативних актів щодо правового регулювання суспільних інформаційних відносин, у тому числі тих, що пов'язані з інформатизацією. Але, на жаль, конкретної регламентації діяльності та відповідальності певних органів вони не містять. Немає також чіткої, ієрархічної побудови, єдності, комплексності, а це викликає суперечливе тлумачення та застосування норм на практиці, зокрема через те, що окремі цілісні проблеми вирішуються в різних нормативних актах фрагментарно і без узгодження між собою.

Питанням використання інноваційних технологій у боротьбі зі злочинністю присвячені роботи таких вчених, як: О. Бандурка, І. Воронов, С. Гусаров, М. Гуцалок, В. Журавльов, В. Захаров, М. Літвінов, О. Манжай, С. Овчинський, А. Осипенко, Ю. Орлов, М. Перепелиця, С. Рогозін, Л. Скалозуб, В. Шеломенцев, В. Шендрик та ін. Використання інновацій у діяльності органів правопорядку є особливо важливим елементом для ефективного попередження та розслідування правопорушень, створення умов для недопущення негативних тенденцій у суспільстві, сталого розвитку економіки та політичної стабільності.

Своїм розпорядженням «Питання реформування органів внутрішніх справ України» від 22.10.2014 р. № 1118-р Кабінет Міністрів України схвалив розроблені Міністерством внутрішніх справ Стратегію розвитку органів внутрішніх справ України та Кон-

цепцію першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ. Згідно з Концепцією запровадження сучасних технологій у діяльності правоохоронців такі: впровадження систем електронного документообігу та автоматизованих інформаційно-пошукових систем, удосконалення електронних баз даних, широке використання систем відеонагляду за правопорядком, використання терміналів реєстрації відвідувачів, запровадження системи безготівкової оплати штрафів [2].

Безумовно, питання використання інноваційних технологій у діяльності правоохоронних органів пов'язане з питанням інформаційної безпеки у країні. Інформаційна безпека України є складним, системним, багаторівневим явищем, на стан і перспективи розвитку якого мають безпосередній вплив зовнішні і внутрішні чинники, найважливішими з яких є: політична обстановка у світі; наявність потенційних зовнішніх і внутрішніх загроз; стан і рівень інформаційно-комунікаційного розвитку країни; внутрішньополітична обстановка в державі.

Питання інформаційної безпеки України, її стану і перспектив розвитку, методологічне та теоретичне підґрунтя досліджуваної проблеми висвітлювалися в наукових працях таких вітчизняних і зарубіжних авторів, як: І. Арістова, В. Бебик, А. Гальчинський, О. Голобуцький, П. Друкер, Я. Жаліло, О. Зоценко, І. Колідушко, А. Колодюк, Е. Лемберг, Є. Макаренко, Н. Марчук, Г. Почепцов, А. Пшеворський, М. Роуз, Е. Тофлер, Ф. Фукуяма, С. Чукут та ін.

Згідно зі Стратегією національної безпеки України, затвердженою Указом Президента України від 26 травня 2015 р. № 287/2015, «Національна ж поліція як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовуватиметься через Міністра внутрішніх справ України, виконуватиме функції у сферах протидії злочинності, зокрема організованих, та забезпечення громадського порядку» [3].

Так, логічним є те, що високотехнічна діяльність поліції потребує високотехнічних рішень. Оглядовий аналіз принципу дії сучасних засобів інформаційних технологій в органах поліції іноземних держав, зокрема Великої Британії та Литви, дають підґрунтя для вдосконалення цих засобів в Україні. Так, поліція Великої Британії входить у топ-10 найбільш професійних поліцейських структур у світі (дані – <https://uainfo.org/blognews/1459166432-10-samyh-professionalnyh-politseyskih-struktur-raznyh-stran.html>). Дуже цікавим є досвід використання ІТ поліцією Литовської Республіки, враховуючи спільність історичного минулого, культурних зв'язків та інтересів у сфері безпеки з Україною.

У всьому світі технічні спеціалісти розробляють та вдосконалюють комунікаційні технології та інноваційні рішення, зокрема технології зв'язку, а в Укра-

їні, на жаль, поліція і спецслужби досі використовують незахищений зв'язок. Безпека зв'язку – не лише захист від несанкціонованого втручання – прослуховування, перехоплення, підміни повідомлень. Мають бути забезпечені кодування інформації й секретність параметрів абонентів. У кожній країні поліція сама обирає систему зв'язку й виробника. Наприклад, система TETRA – це європейський стандарт у роботі правоохоронних служб і служб порятунку. В Америці, Азії, Франції є свої системи. Грузія перейшла на систему TETRA у 2012 р. Білорусь з 2013 р. працює на американській системі зв'язку MotoTurbo (Motorola Solutions) [4].

Щодо інновацій у роботі поліції по всьому світі їх умовно можна розділити на дві основні категорії: упредметнені технології (апаратні засоби або матеріали) та нематеріальні технології (комп'ютерне програмне забезпечення, інформаційні системи). Упредметнені технології включають в себе: поліпшений захист оснащення поліцейського (шоломи, жилети, автомобілі, будівлі), покращені/нові види зброї, менше, мобільне стримування масових заворушень, комп'ютери в поліцейських машинах, проект 54 – «вільні руки» патрульного під час управління автомобілем, ID злочинців і громадян за допомогою біометрії / відбитки пальців, мобільні центри обробки даних, відео в патрульних автомобілях. Нематеріальні технології – це відображення злочинності на мапі (гарячі точки), аналіз злочинності (наприклад, COMPSTAT), поліпшені системи даних судимостей, спільне використання інформації у державному і приватному секторах, нові технології для моніторингу спілкування (телефон, пошта, Інтернет) конкретних осіб, бурштинове оповіщення (система реагування на надзвичайну ситуацію, яка поширює інформацію про зникнення людини (як правило, дитини) за допомогою засобів масової інформації мовлення або електронних знаків проїжджої частини), створення списків потенційних жорстоких правопорушників для нагляду, пристрої виявлення місцезнаходження вогнепальної зброї [5].

Police National Computer (далі – PNC) – це основна Національна комп'ютерна система поліції Великої Британії. Вона використовується для сприяння розслідуванням та обміну інформацією як національного, так і місцевого значення. Система забезпечує відомостями поліцію та інші правоохоронні органи шляхом наявності розширеної інформації про людей, транспортні засоби, злочини та майно. Інформація доступна в межах захищеної мережі: її можна отримати миттєво та в тисячах терміналів по всій країні в будь-який час. На сьогоднішній день вона включає в себе мобільні перевірки даних на місці злочину або розслідування [6].

PNC містить кримінальні історії всіх злочинців в Англії, Уельсі та Шотландії, а також інформацію від інших поліцейських сил, таких як Британська Транспортна Поліція. Кримінальні записи до 1995 р. повинні бути конвертовані: цей процес відбувається, але ще не завершений.

Дані PNC подаються з використанням стандартного протоколу передачі файлів, установленим між Міністерством внутрішніх справ й Організацією Інформаційних Технологій Поліції (далі – РІТО). Структура даних представлена шістьма типами записів: вид 1 – «ПРАВОПОРУШНИК деталі», вид 2 – «ХІД СПРАВИ деталі», вид 3 – «ПРАВОПОРУШЕННЯ деталі», вид 4 – «РОЗПОРЯДЖЕННЯ СУДУ деталі», вид 5 – «ПОДАЛЬШИЙ РОЗГЛЯД деталі», вид 6 – «СПІВУЧАСНИК деталі» [7]. Саме РІТО на початку була відповідальною організацією за впровадження і розвиток використання інформаційних технологій серед поліцейських сил Великої Британії. Зараз ІТ-функції виконує Міністерство внутрішніх справ.

У 2010 р. була введена загальнонаціональна база даних – Поліцейська Національна база даних (далі – PND), яка включає в себе всю інформацію про PNC плюс всю інформацію відносно місцевих поліцейських сил, а саме: так звану «м'яку» інформацію, наприклад твердження, зроблені у відношенні особи, які не призводять до арешту, або клопотання, передані в поліцію з інших органів (шкіл або соціальних служб) [8].

Основне завдання литовської криміналістичної інформаційної системи полягає в тому, щоб допомогти всім посадовим особам і установам системи кримінального правосуддя у виконанні своїх різноманітних обов'язків на загальнодержавній основі шляхом надання цілодобового доступу до необхідної інформації. Литовська криміналістична інформаційна система складається з окремих баз даних, які підконтрольні різним департаментам. Основні бази включають «Населення Литовської Республіки» (інформація про громадян – всі дані посвідчення особи або паспорта), «Транспорт» (інформація про реєстрацію транспортних засобів), «Вогнепальна зброя» (інформація про зареєстровану вогнепальну зброю та її власників), «Особливо небезпечні особи» (інформація про розшукуваних злочинців і зниклих безвісти), «Викрадені транспортні засоби», «Вкрадена вогнепальна зброя», «Злочини і злочинці», «Поліцейські превентивні записи» (інформація про осіб, які сприйнятливі до порушення), «Номерні об'єкти» (інформація про зареєстровані пронумеровані об'єкти), «Адміністративні правопорушення», система автоматизованої ідентифікації відбитків пальців (АДІС), «Пірат-2» та ін. Бази даних функціонують в комп'ютерах з операційною системою UNIX. Ін-

формація завантаження, розпізнавання, вичитування і пошуку програм здійснюється ORACLE SQL Forms program measures [9].

В Україні робота з базами даних поліції здійснюється відповідно до Положення про Інтегровану інформаційно-пошукову систему органів внутрішніх справ України від 12.10.2009 р. №436, затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України. Наявні такі пошукові системи: «Мобільні телефони»; «Транспортні засоби у розшуку»; «Зброя у розшуку»; «Культурні цінності»; «Неопізнані труп»; «Особи, що не можуть надати про себе відомостей внаслідок хвороби або неповнолітнього віку».

Висновки. Використовуючи нові технології та засоби зв'язку, міжнародні злочинні мережі стають все більш взаємопов'язаними; вони динамічно адаптуються до нових умов, проблем і можливостей. ОБСЄ розглядає ці транснаціональні загрози в рамках комплексної стратегії, орієнтованої на будівництво сучасних, демократичних і попереджувальних поліцейських служб, які здатні реагувати на мінливі транснаціональні загрози [10]. У сучасних умовах швид-

кість реагування поліції, процес реєстрації правопорушення, правова регламентація взаємодії та координації діяльності правоохоронних органів з іншими структурами є важливими складовими національної безпеки України, які залежать від якісного нормативного забезпечення, високого рівня технічного оснащення, спеціальної підготовки фахівців функціональних підрозділів Національної поліції України.

Недостатній захист життєво важливих інформаційних ресурсів та інформаційних і телекомунікаційних систем або навіть їх відсутність може створити загрозу не тільки національній безпеці України, а й міжнародній безпеці в цілому. Доцільно було б на законодавчому рівні закріпити адміністративно-правові норми щодо захисту інформації суто стосовно діяльності поліції, підготувати проекти нормативно-правових актів (внутрішні накази, інструкції), які регулюють порядок використання сучасних технологій (нагрудної камери тощо), внести зміни в чинні законодавчі акти задля уникнення суперечностей, які існують зараз у зв'язку з дією Закону України «Про Національну поліцію України».

ЛІТЕРАТУРА

1. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій [Електронний ресурс] : Закон України від 14.09.2006 № 143-V. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.
2. Проект Концепції першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1221414>.
3. Стратегія національної безпеки України [Електронний ресурс] : затв. Указом Президента України від 26 трав. 2015 р. № 287/2015. – – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015/para14#n14>.
4. Карпейчук Т. Чи можна запобігти загрози? [Електронний ресурс] / Т. Карпейчук. – Режим доступу: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/chi-mozhna-zapobigti-zagrozi/>.
5. Byrne J. Technological Innovations in Crime Prevention and Policing. A Review of the Research on Implementation and Impact [Електронний ресурс] / James Byrne, Gary Marx. – Режим доступу: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/238011.pdf>.
6. The PNC or Police National Computer [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.inbrief.co.uk/police/police-national-computer/>.
7. Francis B. THE POLICE NATIONAL COMPUTER AND THE OFFENDERS [Електронний ресурс] / Brian Francis, Paul Crosland. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/1556569.pdf>.
8. Criminal records. Liberty [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.liberty-human-rights.org.uk/>.
9. Kazemikaitiene E. Unified Criminalistic Information System for Investigation of Crimes and Violations of Law. – [Електронний ресурс] / Egle Kazemikaitiene, Rimantas Petrauskas. – Режим доступу: <http://www.mii.vu.lt/ADBIS/local2/petrauskas.pdf>.
10. Policing. OSCE [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osce.org/what/policing>.

REFERENCES

1. Pro derzhavne rehulivuvannia diialnosti u sferi transferu tekhnolohii: Zakon Ukrainy vid 14.09.2006 # 143-V [On state regulation of activities in the field of technology transfer: Law of Ukraine of 14.09.2006 number 143-V] *zakon3.rada.gov.ua* Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/143-16> [In Ukrainian]
2. Proekt Kontseptsii pershocherhovyykh zakhodiv reformuvannia systemy Ministerstva vnutrishnikh sprav [Design Concepts priority measures reforming the Ministry of Interior] *npu.gov.ua* Retrieved from: <https://www.npu.gov.ua/uk/publish/article/1221414> [In Ukrainian]

3. Stratehiia natsionalnoi bezpeky Ukrainy, zatverdzhena Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 26 travnia 2015 roku # 287/2015. [he National Security Strategy of Ukraine approved the Decree of the President of Ukraine from May 26, 2015 №287/2015] *zakon3.rada.gov.ua* Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015/paran14#n14> [In Ukrainian]
4. Karpeichuk T. Chy mozhna zapobihyti zahrozi? [Can we prevent the threat?] *ukurier.gov.ua* Retrieved from: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/chi-mozhna-zapobigti-zagrozi/> [In Ukrainian]
5. James Byrne and Gary Marx. Technological Innovations in Crime Prevention and Policing. A Review of the Research on Implementation and Impact *ncjrs.gov* Retrieved from: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/238011.pdf> [In English]
6. The PNC or Police National Computer *inbrief.co.uk* Retrieved from: <http://www.inbrief.co.uk/police/police-national-computer/>
7. Brian Francis, Paul Crosland THE POLICE NATIONAL COMPUTER AND THE OFFENDERS *core.ac.uk* Retrieved from: <https://core.ac.uk/download/pdf/1556569.pdf> [In English]
8. Criminal records. Liberty *liberty-human-rights.org.uk* Retrieved from: <https://www.liberty-human-rights.org.uk/> [In English]
9. Egle Kazemikaitiene, Rimantas Petrauskas Unified Criminalistic Information System for Investigation of Crimes and Violations of Law. *mii.vu.lt* Retrieved from: <http://www.mii.vu.lt/ADBIS/local2/petrauskas.pdf> [In English]
10. Policing. OSCE. *osce.org* Retrieved from: <http://www.osce.org/what/policing> [In English]

К. В. СОЛНЦЕВА

кандидат юридических наук, доцент кафедры административного права и административной деятельности Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ВНЕДРЕНИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОРГАНАХ ПОЛИЦИИ

В статье рассматриваются актуальные вопросы совершенствования средств информационных технологий в органах полиции в Украине как залог информационной безопасности страны в частности и национальной безопасности вообще, изучения и применения успешного опыта зарубежных стран, таких как Великобритания и Литва, в целях совершенствования деятельности украинских правоохранительных органов.

Ключевые слова: полиция, использование средств информационных технологий в органах полиции, внедрение современных технологий, базы данных, информационная безопасность.

K. V. SOLNTSEVA

Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor at the Department of Administrative Law and Administrative Activities of Yaroslav Mudryi National Law University

SOME ISSUES OF IMPLEMENTATION AND USE OF MODERN TECHNOLOGIES BY THE POLICE

Problem setting. The article deals with actual issues of improvement of information technologies by the police in Ukraine as a guarantee of information security in particular and national security of the country in general, the study and application of the successful experience of foreign countries such as Great Britain and Lithuania, in order to improve the activities of Ukrainian law enforcement agencies.

Target of research. The purpose of the study is the research based on an analysis of theoretical principles, laws, positive experience of foreign countries in order to outline the main problems of implementation and use of modern technologies in the police of Ukraine to further improve the work of the Ukrainian law enforcement agencies.

Analysis of recent researches and publications. The following scientists analyze separate aspects of the question in their researches: A. Bandurka, I. Voronov, S. Gusarov, M. Gutsalyuk, V. Zhuravlev, V. Zakharov, M. Litvinov, A. Manzhay, S. Ovchynskyy, A. Osipenko, Y. Orlov, M. Perepelytsya, O. Pronevych and others.

Article's main body. According to decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine «The reform of the bodies of internal affairs of Ukraine» dated 22.10.2014, the number 1118-p, the Cabinet of Ministers of Ukraine approved developed by the Ministry of Internal Affairs Development Strategy of Internal Affairs of Ukraine and the Concept of urgent measures

reforming the Ministry of Interior. According to the Concept introduction of modern technologies in law enforcement activities include: the introduction of electronic document management and automated information retrieval systems, improvement of electronic databases, the widespread use of video surveillance, the use of terminals of registered visitors, the introduction of cashless payment penalties.

Using new technologies and communications, international criminal networks are becoming increasingly interrelated; they dynamically adapt to new conditions, problems and opportunities. Thus, it is logical that the highly professional police activities require highly technical solutions.

Conclusions and prospects for the development. While reforming the system of the Ministry of Interior, especially concerning the implementation and use of modern technologies in the police of Ukraine one will certainly need to take into account the experience of the foreign countries, especially Great Britain, where there is one of the most professional police structures in the world, and Lithuania, where the activities of the police are meticulously regulated and fixed in the current legislation. Fixing at the legislative level the administrative and legal provisions to protect information in the activities of the police, preparing a draft of regulations (domestic orders, instructions) that will govern the use of modern technologies (breast cameras, etc.) will make changes to existing legislation to avoid inconsistencies which exist now in connection with the operation of the Law of Ukraine «On the National Police of Ukraine».

Key words: police, use of information technologies in the police force, the introduction of modern technologies, database, information security.